

kirjaamo@mmm.fi

Lausunto luonnoksesta laiksi eläinten hyvinvoinnista ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Eläimet hyvinvointiregiimissä (ANIWERE) -tutkimusprojekti kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta laiksi eläinten hyvinvoinnista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (jäljempänä lakiluonnos).

Lakiluonnoksen mukaan (s. 35) “[e]hdotetulla lailla uudistettaisiin eläinten hyvinvointia koskeva sääntely vastaamaan nyky-yhteiskunnassa vallitsevaa käsitystä eläinten asemasta ja suojelutarpeesta”. Tämän lisäksi lakiluonnoksen 1 §:n mukaan ”lain tarkoituksena on edistää eläinten hyvinvointia ja suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla niiden hyvinvoinnille aiheutuvalta haitalta. Lain tarkoituksena on myös lisätä eläinten kunnioitusta ja hyvää kohtelua.” Lisäksi yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnissa (s. 70–71) todetaan muun muassa seuraavaa: ”Eläinsuojelulainsäädännön tulisi heijastaa yhteiskunnassa kulloinkin vallitsevaa näkemystä eläinten asemasta. Nykypäivänä eläinten hyvää hoitoa ja kohtelua pidetään itsestään selvänä normina kulttuurissamme.”

Esitämme lausunnossamme muutosehdotuksia, joilla voidaan edistää näiden tavoitteiden toteutumista.

Säännöskohtaiset kommentit

Mikäli toisin ei ilmaista, säännösviittaukset ovat luonnokseen laiksi eläinten hyvinvoinnista.

5 § Määritelmät

Kiitämme lakiluonnoksen 5 §:stä. Määritelmäsäännöksen lisääminen eläinsuojelulakiin selkeyttää kokonaisuudistukselta odotettavalla tavalla kokonaisuutta sekä vastaa viime vuosikymmeninä tavanomaista lainsäädäntörakennetta. Pyydämme määritelmiin kuitenkin lisättävän *hyvinvoinnin* ja *kärsimyksen* määritelmät, joiden tunteminen on välttämätöntä lain sisällön asianmukaiseksi ymmärtämiseksi. Näiden määritelmien siirtäminen esitöistä säädöstekstin tasolle on omiaan lisäämään lain ymmärrettävyyttä myös muiden kuin juristien keskuudessa.

15 § Eläimille tehtävät toimenpiteet

Lakiluonnoksen 15 §:n 2 momentin 4 kohdan kastratiota koskeva poikkeus on tuotantotarkoitusta varten pidettävien porsaiden kirurgisen kastration osalta poistettava. Valmistelun yhteydessä tehty linjaus (s. 10) tuotantotarkoitusta varten pidettävien porsaiden kirurgisesta kastratiosta luopumisesta on omiaan edistämään lakiluonnoksen tavoitteiden toteutumista. Jotta tavoite tältä osin toteutuisi osittain myös siirtymäajalla, esitämme seuraavaksi huomion kivunlievityksen osalta.

16 § Toimenpiteiden tekijä ja kivunlievityksen käyttö

Lakiluonnoksen 16 §:ään on sisällytettävä edellytys kivunlievityksen kaksiportaisuudesta: paikallispuudutuksesta tai anestesiasta toimenpiteen aikana sekä kipulääkityksestä toimenpiteen jälkeen. Ehdotamme kohtaa “Kivuliiden toimenpiteiden yhteydessä on käytettävä kivunlievitystä -- ” muutettavaksi muotoon “Kivuliiden toimenpiteiden aikana ja jälkeen on käytettävä asianmukaista kivunlievitystä -- ” sekä momentin loppuun lisättäväksi “Asianmukaisella kivunlievityksellä tarkoitetaan puudutusta tai anestesiaa toimenpiteen aikana sekä kipulääkitystä toimenpiteen jälkeen.” Koska lakiluonnoksen 16 §:n 2 momentin kivunlievitysvaatus on lähtökohtaisesti rajattu muuhun kuin lievään ja hetkelliseen kipuun, ei kivunlievitysvaatuksen kaksiportaistaminen kohtuuttomasti vaikeuta elinkeinonharjoittajien toimintaa. Näin ollen lakiluonnoksessa (s. 36) kuvattu hyöty-haittapunninta asettuu kivunlievitysvaatuksen kaksiportaistamisen puolelle.

21 § Ruokinta ja juotto

Lakiluonnoksen 21 §:n 2 momentin 4 ja 5 kohtiin sisältyvät poikkeukset jatkuvan vedensaannin vaatimukseen on poistettava.

4 kohtaa on säännöskohtaisissa perusteluissa tarkennettu todeten (s. 106–107): ”Poikkeuksellisilla ja vaikeilla sääolosuhteilla tarkoitettaisiin lähinnä tavanomaista merkittävän paljon kylmempää pakkasjaksoa, jonka aikana esimerkiksi normaalioloissa sähkövastuksella sulana pysyvät vesijohdot jäätyisivät ja estäisivät näin automaattisen juottojärjestelmän käytön. – Vuosittain toistuvia pakkasjaksoja ei pidettäisi pykälässä tarkoitettuina poikkeuksellisina olosuhteina.” Ilmastonmuutos tekee kuitenkin ”tavanomaista merkittävän paljon kylmemmän” tarkastelusta lähivuosikymmeninä verrattain vaikeaa. Näin ollen 4 kohdan poisto on perusteltua poikkeuksen tarkoituksenvastaisen käytön hyödyntämisen estämiseksi. Poikkeuksen poistamisesta elinkeinonharjoittajille aiheutuva haitta on vähäinen, mikäli poikkeus on tosiasiaa tarkoitettu käytettäväksi vain poikkeuksellisissa olosuhteissa.

5 kohdan poikkeus on yhä 4 kohtaakin alttiimpi säännöksen tarkoituksenvastaiselle käytölle. On liian tulkinnanvaraista sallia poikkeaminen jatkuvan vedensaannin vaatimuksesta sillä perusteella, että ”sulane veden jatkuva saatavilla pito on kohtuuttoman vaikea järjestää eläinten pitomuodosta ja sääolosuhteista johtuvista syistä.” Vaikeus, lisäkustannuksiakin aiheuttaessaan, ei ole perusteltu syy eläinten hyvinvoinnin rajoittamiselle.

37 § Pysyvän pitopaikan yleiset vaatimukset & 121 § Nautojen pitopaikkaa koskevat poikkeus- ja siirtymäsäännökset & 122 § Sian pitopaikkaa koskevat poikkeus- ja siirtymäsäännökset

Lakiluonnoksen 37 §:n 2 momentin kytkettynä pitämisen kieltä on muutettava soveltuvaksi myös sellaisiin lain voimaan tullessa toiminnassa oleviin navettoihin, joissa pidetään maidontuotantoa varten lehmiä ja hiehoja. Näin ollen lakiluonnoksen 121 §:n 1 momenttiin sisällytetty soveltamisalan raja on poistettava. Rajausta perustellaan tuotannollisin tai taloudellisin syin (s. 55). Tuotannollista ja taloudellista haittaa voidaan vähentää siirtymäajalla. Tämä mahdollistaa hyöty-haittapunninnan muodostumisen sellaiseksi, että lain tavoite tulee elinkeinonharjoittajienkin näkökulma huomioiden toteutetuksi. Vastaavasti lakiluonnoksen 37 §:n 2 momentin kytkettynä pitämisen kieltä on muutettava soveltuvaksi lain voimaan tullessa

käytössä oleviin porsitushäkkeihin. Täten lakiluonnoksen 122 §:n 1 momenttiin sisältyvät poikkeukset kytkettynä pitämiseen kieltoon on poistettava.

57 § Kotieläinpihasta tehtävä ilmoitus

Luvanvaraisen toiminnan muuttaminen ilmoituksenvaraiseksi on omiaan heikentämään eläinten hyvinvointia. Näin ollen kotieläintilojen luvanvaraisuus tulisi voimassaolevaa eläinsuojelulakia 247/1996 vastaavasti säilyttää. Tämä olisi omiaan myös selkeyttämään lakiluonnoksen systematiikkaa: eläinten näytteillä pito tulisi luvanvaraisuutensa kautta säänneltyksi 52–55 §:issä, eikä irralliselle 57 §:lle olisi tarvetta.

65 § Eläinten teurastus

Kiitämme uskonnollisista syistä noudatettavaa erityistä teurastustapaa koskevan poikkeuksen poistamisesta.

Liite 1

Vesipuhveleiden pitämisen tuotantoeläiminä voidaan tulkita olevan vastoin voimassaolevan eläinsuojelulain 247/1996 3 §:n mukaisia yleisiä periaatteita. Vesipuhveleiden lisääminen sallittujen tuotantoeläimen listalle viestittää sääntelyn olevan muokattavissa sallimaan yhä uudet eläinten käytön muodot. Tämä ei vastaa lakiluonnoksen yleisperusteluissa esitettyjä tavoitteita. Kts. myös turkistarhaus (soopeleiden poisto liitteestä 1).

Kalastuslaki 58 b § Kalojen ja rapujen lopetus

Luonnoksen laiksi kalastuslain muuttamisesta 58 b §:n 1 momentin on edellytettävä myös rapujen osalta joko ensisijaisesti tainnutusta tai toissijaisesti välitöntä kuolemaa. Tämä on toteutettavissa muuttamalla 58 b §:n 1 momentin toinen ja kolmas virke koskemaan kalojen lisäksi rapuja, ja poistamalla 58 b §:n 1 momentin kaksi viimeistä virkettä. Saman sääntelyn soveltuminen kaloihin ja rapuihin myös selkiyttäisi lainsäädäntöä.

Luonnoksen laiksi kalastuslain muuttamisesta 58 b §:n 2 momentin lopetusta vaikeuttavia olosuhteita koskeva poikkeus on poistettava. Olosuhteiden lopetusta vaikeuttavaa vaikutusta on haastavaa arvioida ja valvoa. Tämä on omiaan heikentämään 58 b §:n 1 momentissa esitetyn pääsäännön tavoitetta.

Luonnoksen laiksi kalastuslain muuttamisesta 58 b §:n 3 momentin suurta saalismäärää koskeva poikkeus on poistettava. Säännös on omiaan heikentämään 58 b §:n 1 momentissa esitetyn pääsäännön tavoitetta sekä sääntelyn legitimizeettiä: useampaan eläinyksilöön kohdistuva haitta on 58 b §:n 3 momentin poikkeuksen nojalla sallittua, kun taas harvempiin eläinyksilöön kohdistuva haitta on perustellusti lain tavoitteiden toteuttamiseksi kiellettyä.

Laajempia teemoja

Systematiikka, EU-sääntely & häkkikasvatuksen kielto

Lakiluonnoksen kokonaisuudistusluonne edellyttää systematiikan selkiyttämistä erityisesti voimassaoleva ja tuleva EU-sääntely huomioiden.

Eläinten lopetusta koskeva voimassaolevan eläinsuojelulain 247/1996 2 a luku on tuotu miltei sellaisenaan lakiluonnoksen 9 luvuksi. Kokonaisuudistusluonteen kannalta olisi perusteltua selkiyttää, mitkä säännökset ovat osa lopetusasetuksen (Neuvoston asetus (EY) N:o 1099/2009 eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä) kansallista implementointia, ja mitkä säännökset soveltuvat myös muihin eläimiin kuin lopetusasetuksen 1 artiklassa määriteltyihin.

EU:ssa valmistelussa oleva häkkikasvatuksen kieltö tulisi huomioida lakiluonnoksessa, jotta lain systematiikka ei hajoa lähivuosina.

Turkistarhaus

Turkistarhauksen laillisenä säilyttämistä on uudelleenpunnittava. Lakiluonnoksen yleisperustelut korostavat lajityypillistä käyttäytymistä. Koska turkiseläinten käyttäytymistarpeet vastaavat vähäisemmän domestikoitumisasteen myötä voimakkaasti luonnonvaraisten eläinten lajityypillisiä käyttäytymistarpeita, eivät turkiseläinten lajityypilliset käyttäytymistarpeet toteudu nykyisessä turkiseläinten pidossa. Turkistarhauksen kieltö on myös nostettu keskusteluun Euroopan unionin tasolla.

Toissijaisesti soopeli, jonka osalta edellä kuvatut haasteet ovat vielä muitakin turkiseläimiä korostuneemmat, on poistettava sallittujen tuotantoeläinten listalta liitteestä 1. Tämä vastaa myös tuotantoeläindirektiivin (Neuvoston direktiivi 98/58/EY tuotantoeläinten suojelusta) liitteen 21 kohtaa, jonka mukaan eläintä ei saa pitää tuotantoeläimenä, jollei sen perimän tai ilmiänsuon perusteella voida kohtuudella olettaa, että pitäminen ei vahingoita eläimen terveyttä tai hyvinvointia.

Itseisarvo

Luonnoksessa ilmeisesti sekoitetaan eläinten *itseisarvo* ja *arvokkuus*. Itseisarvo (*egenvärde*, *intrinsic value*) on laajempi käsite, joka tarkoittaa eläinten arvoa riippumatta niiden hyödyistä ihmiselle. Tässä merkityksessä itseisarvo on kirjattu esimerkiksi Norjan eläinsuojelulakiin. Eläinten itseisarvon implisiittinen tunnustaminen voidaan nähdä jo Suomen nykyisen eläinsuojelulain taustalla: eläinten hyvinvointia suojellaan, koska eläimillä on ihmisestä riippumaton arvo. Arvokkuus (*värdighet*, *dignity*) taas viittaa ennen kaikkea Sveitsistä lähtöisin olevaan eläinoikeudelliseen kehitykseen, jossa eläinsuojelulla ei enää pyritä suojaamaan eläintä ainoastaan julmuudelta ja tarpeettomalta kärsimykseltä vaan myös nöyryykseltä ja esineellistämislä. Ehdotuksessa nämä kaksi elementtiä sekoittuvat toisiinsa. Käytännössä eläinten kunnioittamisen edellytys ja esimerkiksi eläinten seksuaalisen hyväksikäytön ja eläinten värjäämisen kieltäminen eläinten kunnioitukseen vedoten (s. 76, 190, 94) ovat esimerkkejä eläinten arvokkuuden tunnustamisesta.

Eläinten oikeussubjektiviteetti

Kiitämme eläinten oikeussubjektiviteettiä koskevan keskustelun huomioimisesta esityötasolla. Huomiointi on kuitenkin puutteellista ja ongelmallista. Luonnoksessa todetaan oikeussubjektiviteetista esimerkiksi seuraavaa (s. 83): ”Itseisarvoon perustuva kunnioittaminen ei liioin muuttaisi eläintä oikeussubjektiksi, eläimelle ei näin ollen voitaisi säätää oikeuksia tai velvollisuuksia.” Tämä luonnehdinta oikeussubjektiviteetin merkityksestä on kyseenalainen ja pohjautuu yksityisoikeudelliseen käsitykseen oikeussubjektiviteetistä. Virke on jopa

valtiosääntöoikeudellisesti erikoinen: pyritäänkö siinä rajoittamaan eduskunnan lainsäädäntövaltaa tavallisen lain tasoisella säädöksellä?

Lienee selvää, että itseisarvo ei yksinään tekisi eläimestä esimerkiksi *asianosaiskelpoista* eikä oikeuskelpoista *varallisuus oikeuden* piirissä. Sen sijaan tavallisella lailla ei voida rajoittaa eduskunnan toimivaltaa säätää eläimille oikeuksia. Itse asiassa katsomme, että jo nykyisestä eläinsuojelulaista seuraa eläimille rajallisia oikeuksia.

Terveys ≠ hyvinvointi

Yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin osana (s. 71) on kuvattu eläimen terveyden ja hyvinvoinnin yhteyttä. Vaikka hyvinvointi voi indikoida terveyttä, ei terveys kuitenkaan ole tae hyvinvoinnista. Tämän tulisi käydä esityötasolla selkeämmin ilmi vähintään toteamuksena ”On kuitenkin huomioitava, ettei terve eläinyksilö ole automaattisesti hyvinvoiva eläinyksilö.”

Säätelyn arvo

Kiitämme eläinsuojelulainsäädäntömme muutostyöstä. Säätelyn merkitys oikeusvaltiossa on suuri, eikä eläinten hyvinvoinnin parantamisen tavoitetta voida jättää muiden instrumenttien, kuten hyvinvointikorvausten varaan. Tällaiset instrumentit toimivat tarkoituksenmukaisesti silloin, kun ne eivät asetu esteeksi edistyksellisemmälle säätelylle.

Lain nimi

Mikäli lakiluonnos annetaan hallituksen esityksenä eduskunnalle ilman merkittäviä parannuksia eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja edistämiseksi, ehdotamme eläinsuojelulakiniimen säilyttämistä. Aiemmissä kokonaisuudistuksissa säilyneen nimen muuttaminen antaa indision lain sisällön merkittävästä muuttumisesta, mistä lakiluonnoksen perusteella ei ole kyse.

Uudistustyöstä kiittäen

Visa Kurki

PhD, dosentti, apulaisprofessori

Veera Koponen

OTM, väitöskirjatutkija

Eläimet hyvinvointiregimissä: eläinoikeuden teoria ja yleiset periaatteet -tutkimushanke (Animals under a Welfare Regime, ANIWERE) on Suomen Akatemian ja Helsingin yliopiston rahoittama tutkimushanke, joka toimii Visa Kurjen johtamana Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa. Lisätietoa tutkimushankkeestamme: helsinki.fi/aniwere.